

Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi

Cilt 1, (2015) Sayı 1, 31-39

Futbol Hakemlerinin Duygusal Zekâ ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Nahit Özdayı¹, Fatih Mehmet Uğurlu²

Özet

Amaç: Bu çalışma Türkiye’de görev yapan klasman ve amatör futbol hakemlerinin duygusal zekâ düzeyleri, iletişim beceri düzeyleri, demografik değişkenler ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapıldı.

Materyal ve Yöntem: Araştırmanın evreni, 2010–2011 futbol sezonunda Türkcüll Süper Lig, Bank Asya 1.Lig (Lig A), 2.Lig B, 3.Lig ve amatör futbol maçlarında görev yapan hakemler oluşturdu. Araştırmanın örneklemini rastgele (random) yöntem ile seçilen 2010–2011 futbol sezonunda aktif olarak görev yapan hakemler oluşturdu. Araştırmada “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (güvenilirliği %89) ve Bar-On EQ-i Duygusal Zekâ Ölçeği (güvenilirliği %93) kullanıldı. Toplanan veriler istatistiksel paket programı aracılığıyla analiz edilip sonuçlar yorumlandı. Elde edilen verilerin frekans, yüzde analizi, ikili gruplarda t-testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında ise One way anova (Post Hoc Tukey) testi kullanıldı. Parametreler arasında ilişki incelenen durumlarda ise pearson korelasyon testleri yapıldı.

Bulgular: Stres yönetimi ve kişilerarası ilişkiler hakemlerin klasman durumlarına göre $p<0.05$ düzeyinde farklılık bulundu. Hakemlerin duygusal zekâ düzeyleri alt boyutlarından şartlara ve çevreye uyum düzeylerinin hakemlerin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görüldü ($p<0.05$). Kişisel farkındalık, kişilerarası ilişkiler, şartlara ve çevreye uyum, genel ruh hali alt boyut düzeyi aylık kazanç değişkenine göre anlamlı fark gösterdi ($p<0.05$). Çalışmaya katılan hakemlerin iletişim beceri düzeylerinin buldukları klasman durumuna göre anlamlı farklılıklar bulundu ($p<0.05$). Çalışmaya katılan hakemlerin iletişim becerisi düzeyleri ile duygusal alt boyutu stres yönetimi düzeyleri arasında %11 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulundu ($p<0.05$). Hakemlerin iletişim becerisi düzeyleri arttıkça stres yönetimi düzeyleri artmaktadır.

Sonuçlar: Hakemlerin kategorilerine göre değil tek tip eğitim modeline geçilerek hakemlik sisteminin geliştirilmesi gereklidir.

Anahtar Kelimeler

Futbol hakemliği,
Duygusal zekâ,
İletişim becerisi.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 11.09.2015
Kabul Tarihi: 17.09.2015
Online Yayın Tarihi:
18.09.2015

DOI: 10.18826/ijsets.08326

Examining the Relationship between Emotional Intelligence and Communication Ability Levels of Football Arbiters

Abstract

Aim: This study was done to determine the relations between emotional intelligence, communication ability and demographic variables for rating and amateur football arbiters in Turkey.

Material and Methods: They are from Turkcüll super league, Bank Asya 1st league (Ligue1), 2nd League (League 2), 3rd League (League 3) and amateur football matches arbiters in 2010-2011 football season. Study’s samples are consisting of arbiters elected randomly working actively in 2010-2011 football season. In research ‘Communication Abilities Evaluation Scale’ (reliability %89) and Bar-on EQ-i emotional intelligence scale (reliability %93) were used to get data. The collected data were analyzed by statistical pack programme and results were commented. Data frequency, percent analysis, t-test, One way ANOVA (Post-hoc Tukey) tests will be used. Pearson correlation test was used in examining relation between the parameters.

Results: Stress management and interpersonal relations shows difference in $p<0.05$ level according to arbiters’ rating conditions. Arbiters’ emotional intelligence levels, accordance to others are differentiate meaningfully according to their education variable ($p<0.05$). Self-awareness, interpersonal relations, accordance to conditions and environment, general mood sub-dimension level show difference meaningfully according to revenue variable ($p<0.05$). Arbiters’ communication ability levels were found meaningfully different according to their ratings ($p<0.05$). There is a meaningful positive way relation in %11 level between arbiters’ communication ability levels and emotional sub-dimension stress management level ($p<0.05$). Arbiters’ stress management levels grow up when their communication ability levels grow up.

Conclusion: The referees shouldn’t be educated according to their categories, they should be developed a model and all of them should be educated by that model regularly.

Keywords

Football arbiter,
Emotional intelligence,
Communication ability.

Article Info

Received: 11.09.2015
Accepted: 17.09.2015
Online Published:
18.18.2015

DOI: 10.18826/ijsets.08326

*Bu çalışma Yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Balıkesir Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Balıkesir / Türkiye, hakem23@gmail.com

²Adıyaman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Adıyaman / Türkiye,

GİRİŞ

Futbolun son yıllarda tüm dünya da kitleler tarafından takip edildiği bilinmektedir. Milyarlarca insan gerek futbol alanlarında gerekse yazılı ve görsel medyadan futbol oyununu takip etmektedir. Bu ilgi futbolun küresel dünya içerisinde hem ekonomi hem de popülizm anlamında üst sıralarda yer almasını sağlamaktadır.

Futbol oyunun en önemli aktörlerinden biri de hakemlerdir. Hakemler verdikleri yada vermedikleri kararlar ile futbol oyunu ve takipçilerini doğrudan yada dolaylı olarak olumlu/olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Oyunun güzelleşmesi ve daha ilgi çekici hale gelmesin de de büyük payları bulunmaktadır. Dolayısı ile futbol oyunu içerisinde bu kadar önemli rol oynayan hakemlerin bazı psiko-sosyal parametrelerinin incelenmesi de çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Duygusal zekâ hem spor bilimcileri hem de sahada ki uygulayıcılar (antrenör, spor psikoloğu, yöneticiler vb.) tarafından spor psikolojisinin gelişen konuları arasında anahtar bir kavram olması açısından önemli bir değere sahiptir (Meyer ve Fletcher, 2007; Meyer ve Zizzi, 2007; Thelwell ve diğ., 2008; Lane ve diğ., 2009, Adiloğulları, 2011).bununla birlikte duygusal zeka kavramının spor psikoloji terminolojisi ve araştırma alanındaki bişr çok kavramla olan ilişkisi araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Algı (Phelps ve diğ., 2006; Stefanucci ve diğ., 2008), dikkat (Eysenck ve diğ., 2007), motivasyon (Izard, 1993), karar verme (Schwarz, 2000), örgütsel bağlılık(Adiloğulları, 2011), beceri öğrenimi (Coombes ve diğ., 2005) ve performans (Erez ve Isen, 2002) şeklinde sıralanabilir. Sporcular için, özellikle takım sporlarında yüksek seviyeli duygusal zekânın performansın başarısı ile doğrudan bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Crombie ve diğ., 2009; Perlini ve Halverson, 2006). Zizzi ve diğ. (2003), bu bağlantıyı takım sporlarında yüksek seviyeli ve başarılı bir sportif performans için sporcunun, takım arkadaşlarının ve rakip oyuncuların duygularının bir bütün olarak farkında olmasının yanında bireysel olarak bir tek sporcunun duygularının da farkında olması gerektiğini vurgulayarak duygusal zekânın önemini değişik açılardan göstermişlerdir.

Mayer ve Salovey (1990) göre duygusal zekâ; duyguları doğru biçimde algılama, değerlendirme ve ifade edebilme yeteneği; duyguları ve duygusal bilgilendirme anlama yeteneği ile duygusal ve entelektüel gelişimi sağlamak için duyguları denetleme ve ifade etme yeteneğini içerir (Yaylacı, 2006). Daniel Goleman'a göre duygusal zekâ (Ayhan, 2004) "Kendimizi ve çevremizi yönetebilmemizi kolaylaştıran, duygularımızı tanıma, anlama ve etkin biçimde kullanabilme yeteneğidir". Kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek tatmini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, kendini başkasının yerine koyabilme ve umut beslemedir.

Bu tanımlar ışığında sporcu da duygusal zekâyı; sporcunun kendini güdüleme yeteneğine sahip olması, duygularını kontrol altına alması (takım arkadaşına karşı, rakip takım ve taraftara karşı, hakeme karşı, yöneticilerine ve rakip yöneticilere karşı vb faktörlere karşı), kontrol aldığı duyguları olumlu yönde kullanma, kurma, iletişim becerilerini geliştirme, stresi kontrol altına alma ve olumlu yönde kullanma olarak tanımlanabilir (Adiloğulları, 2011).

İletişim ilk insanın var olmasından bugüne kadar gittikçe önemini arttırarak süregelen ve insanla ilişkili bir bilimdir. Bu nedenle toplumsal bir çevrede varlığını sürdüren insanın, başarılı bir sosyal beceriye sahip olabilmesi için, kişilerarası iletişimi nasıl kurması gerektiğini iyi bilmesi önemlidir. Bu durum daha önce de açıklaması yapıldığı üzere, iletişimi etkili kılacak bir takım becerilerle sağlanabilmektedir. İletişim becerileri, bireyin sağlıklı, mutlu, insan ilişkilerinde etkin ve doyumlu olması için gerekli becerilerdir. İnsanın kendi iç dünyası ve başkalarıyla kurduğu iletişimin ürünü ve yaratıcısı olarak düşünülebilen "benlik" kavramının olumlu olduğu bireylerin, sağlıklı iletişim kurabilecek becerilere sahip oldukları söylenmektedir (Saygıdeğer, 2004).

İletişim sürecinde, bedensel temasla da birçok iletişim bilgisi alıcıya aktarılmakta ve anlamlandırılmaktadır. Ayrıca dokunma duygusu yeme, içme kadar önemli görülmektedir (Baltaş ve Baltaş, 199). Spor ortamlarında da sporcuların kendilerini ve takım arkadaşlarını motive etmek amaçlı sık sık dokunsal temaslarda buldukları gözlemlenebilmektedir.

Futbol oyunu içerisinde en önemli faktör, oyunu idare eden hakemlerdir. Bu kadar ilgi, para ve dolayısıyla baskı ortamında hakemlerin fiziksel kapasitelerinin yanı sıra, sosyal ve duyuşsal kapasitelerini iyileştirme ve arttırmaları kaçınılmaz bir duruma gelmiştir (Biçer,1997).

Özellikle Türkiye de hakemlerin sosyal ve duygusal anlamda futbol federasyonu tarafından profesyonelce desteklendiği pek söylenemez. Hakemler her ne kadar fiziksel olarak iyi hazırlık geçirirler de psikolojik yeteneklerinin de geliştirilmesi gerektiği bilinmektedir. Hakemin karar verme anında duygusal zeka boyutu da önem arz etmektedir. Hakemlerin vermiş olduğu kararların duygulardan arınmış olması güvenilir ve objektif olması gerekmektedir. Bu amaçla futbol hakemlerinin klasman durumlarına göre duygusal zeka düzeyleri ile iletişim becerilerinin saptanması düşünülüp bu doğrultuda gerekli olan psikolojik desteklerin neler olacağı hedeflenmektedir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Örneklem Grubu

Araştırmanın evrenini, 2010–2011 futbol sezonunda Türkcell Süper Lig, Bank Asya 1.Lig (Lig A), 2.Lig B ve 3.Lig liglerinde ve amatör futbol maçlarında görev yapan hakemler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini rastgele (random) yöntem ile seçilen 2010–2011 futbol sezonunda aktif olarak görev yapan hakemler oluşturmaktadır. Araştırmaya evli 136 (%33.3), bekar 273 (%67.7) olmak üzere toplam 408 hakem katıldı.

Veri Toplama Araçları

Bar-On EQ-i Duygusal Zekâ Ölçeği, Dr. Reuven Bar-On (1997) tarafından geliştirilmiş ve orijinali 133 maddelik bir ölçektir. Test, 1'den 5'e doğru artan derecelendirme ölçeğine göre sıralanan “hiç katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” cevap ifadelerini kapsamaktadır. Bu testin Türkçe dilsel eşdeğerlik, güvenilirlik ve geçerlik çalışması Mumcuoglu (2002) tarafından yüksek lisans tezi olarak yapıldı. Fakat orijinal ölçekteki soru sayısının fazla olması nedeniyle, Acar (2001) tarafından ölçekteki hiçbir alt boyutta yer almayan ifadeler ile muğlâk, çift anlamlı ve benzer ifadeler belirlenerek anketten çıkartıldı ve 87 soruluk bir ölçek elde edildi. Acar tarafından geliştirilen bu ölçeğin de güvenilirlik ve geçerlik testleri kendisi tarafından yapıldı. Tarafımızca yapılan araştırmada, Acar tarafından geliştirilen 87 soruluk sadeleştirilmiş test kullanıldı.

Çalışmaya katılanların iletişim becerileri düzeylerini belirlemek için ise, Korkut (1996), tarafından geliştirilen ve geçerlik ve güvenilirliği yapılmış “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ) kullanıldı.

Verilerin Analizi

Duygusal Zekâ ve İletişim Becerileri Anketi ölçekleri aracılığıyla toplanan veriler istatistiksel paket programı (SPSS. 16.0) aracılığıyla analiz edilip sonuçlar yorumlandı. Öncelikle demografik bilgiler ve diğer grup sorularına ait fikir edinilmesini sağlamak amacıyla aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde dağılımları içeren tanımlayıcı istatistikler sunuldu. Hakemlerin duygusal zekâ boyutları ile İletişim becerisi düzeyleri arasındaki ilişkiyi, duygusal zekâ alt boyutlarının ve iletişim becerisi düzeylerinin bazı demografik değişkenlerle ilişkisi incelendi. Elde edilen verilerin frekans, yüzde analizi, ikili gruplarda t-testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında ise One way anova (Post-Hock Tukey) testi kullanıldı. İlişki incelenen durumlarda ise Spherman, korelasyon testi yapıldı.

BULGULAR

Araştırma grubunun duygusal zekâ düzeyleri alt boyutlarından genel ruh hali, şartlara ve çevreye uyum ve kişisel farkındalık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilemedi. Araştırma grubunun duygusal zekâ düzeyleri alt boyutlarından stres yönetimi alt boyutunda hakemlerin klasman durumlarının anlamlı bir etki yarattığı ortaya çıktı. Bölgesel hakemlerin diğer hakem gruplarına göre stres yönetimi boyutunda ortalamalarının düşük olduğu görüldü (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırma Grubu duygusal zekâ düzeylerinin klasman durumlarına göre farklılıkları

Duygusal Zekâ Düzeyleri	Araştırma Grupları	N	X±SS	F	p
Genel Ruh Hali	Ulusal Klasman Hakem	14	3.42±0.38	1.13	0.33
	Ulusal Klasman Yardımcı	2	2.95±0.45		
	Ulusal Hakem	57	3.30±0.44		
	Ulusal Yardımcı Hakem	69	3.36±0.51		
	Bölgesel Hakem	48	3.27±0.51		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	48	3.12±0.65		
	İl Hakemi	92	3.33±0.77		
	Herkes İçin Futbol	78	3.21±0.58		
Stres Yönetimi	Ulusal Klasman Hakem	14	2.77±0.23	2.84	0.00**
	Ulusal Klasman Yardımcı	2	3.12±0.16		
	Ulusal Hakem	57	2.85±0.44		
	Ulusal Yardımcı Hakem	69	2.81±0.59		
	Bölgesel Hakem	48	2.66±0.62		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	48	3.01±0.54		
	İl Hakemi	92	3.04±0.86		
	Herkes İçin Futbol	78	3.08±0.64		
Çevreye Uyum	Ulusal Klasman Hakem	14	3.25±0.12	1.68	0.11
	Ulusal Klasman Yardımcı	2	3.10±0.23		
	Ulusal Hakem	57	3.17±0.41		
	Ulusal Yardımcı Hakem	69	3.13±0.47		
	Bölgesel Hakem	48	2.88±0.77		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	48	2.97±0.57		
	İl Hakemi	92	3.18±0.80		
	Herkes İçin Futbol	78	3.18±0.69		
Kişilerarası İlişkiler	Ulusal Klasman Hakem	14	3.72±0.27	2.59	0.01*
	Ulusal Klasman Yardımcı	2	3.86±0.03		
	Ulusal Hakem	57	3.54±0.58		
	Ulusal Yardımcı Hakem	69	3.52±0.48		
	Bölgesel Hakem	48	3.20±0.89		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	48	3.14±0.82		
	İl Hakemi	92	3.47±0.86		
	Herkes İçin Futbol	78	3.47±0.72		
Kişisel Farkındalık	Ulusal Klasman Hakem	14	3.13±0.13	1.90	0.06
	Ulusal Klasman Yardımcı	2	3.26±0.21		
	Ulusal Hakem	57	3.09±0.51		
	Ulusal Yardımcı Hakem	69	3.20±0.51		
	Bölgesel Hakem	48	2.87±0.56		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	48	2.98±0.57		
	İl Hakemi	92	3.20±0.80		
	Herkes İçin Futbol	78	3.14±0.56		

**p<0.01, *p<0.01

Araştırma grubunun duygusal zekâ düzeyleri alt boyutlarından kişilerarası ilişkiler alt boyutu; bölgesel hakemlerin ve bölgesel yan hakemlerin diğer hakem gruplarına göre kişilerarası ilişkiler alt boyutunda ortalamalarının düşük olduğu görüldü (Tablo 1).

Araştırma grubunun duygusal alt boyutu stres yönetimi düzeyleri aylık kazanç değişkenine göre anlamlı fark göstermedi. Kişisel farkındalık alt boyut düzeyi aylık kazancı; 1001-1500TL olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000TL, 1501-2000TL, 2001-2500TL ve 2500TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük çıktı (Tablo 2).

Kişilerarası ilişkiler alt boyut düzeyi aylık kazancı 1001-1500TL olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000TL, 1501-2000TL, 2001-2500TL ve 2500TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük çıktı (Tablo 2).

Tablo-2. Araştırma grubunun duygusal zeka alt boyutlarının gelir durumu değişkenine göre durumu

Duygusal Zeka Alt Boyutları	Gelir Durumu	N	X±SS	F	p
Kişisel Farkındalık	500-1000 TL	150	3.13±0.64	4.10	0.00**
	1001-1500 TL	85	2.93±0.71		
	1501-2000	75	3.31±0.48		
	2001-2500	36	3.06±0.48		
	2501 TL ve üzeri	62	3.08±0.49		
Kişiler Arası İlişkiler	500-1000 TL	150	3.42±0.75	7.48	0.00**
	1001-1500 TL	85	3.08±0.93		
	1501-2000	75	3.63±0.51		
	2001-2500	36	3.62±0.36		
	2501 TL ve üzeri	62	3.55±0.65		
Şartlara ve Çevreye Uyum	500-1000 TL	150	3.12±0.64	2.35	0.05*
	1001-1500 TL	85	2.95±0.76		
	1501-2000	75	3.20±0.54		
	2001-2500	36	3.27±0.45		
	2501 TL ve üzeri	62	3.10±0.61		
Stres Yönetimi	500-1000 TL	150	3.00±0.72	1.73	0.14
	1001-1500 TL	85	2.89±0.73		
	1501-2000	75	2.93±0.59		
	2001-2500	36	3.01±0.52		
	2501 TL ve üzeri	62	2.75±0.48		
Genel Ruh Hali	500-1000 TL	150	3.32±0.66	2.86	0.02*
	1001-1500 TL	85	3.09±0.65		
	1501-2000	75	3.38±0.47		
	2001-2500	36	3.34±0.37		
	2501 TL ve üzeri	62	3.26±0.57		

**p<0.01, *p<0.01

Şartlara ve çevreye uyum alt boyut düzeyi aylık kazanç değişkeninde ise; 1001-1500TL aylık kazancı olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000TL, 1501-2000TL, 2001-2500TL ve 2500TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük çıktı (Tablo 2).

Genel ruh hali alt boyut düzeyi aylık kazanç değişkenine göre; 1001-1500TL aylık kazancı olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000TL, 1501-2000TL, 2001-2500TL ve 2500TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük bulundu (Tablo 2).

Tablo 3. Araştırma grubunun iletişim beceri düzeylerinin buldukları klasman düzeyi

Klasman Düzeyleri	N	X±SS	F	p
Ulusal Klasman Hakem	14	1.61±0.20	6.47	0.00**
Ulusal Klasman Yardımcı	2	1.46±0.08		
Ulusal Hakem	57	1.54±0.32		
Ulusal Yardımcı Hakem	69	1.50±0.39		
Bölgesel Hakem	48	1.86±0.42		
Bölgesel Yardımcı Hakem	48	1.65±0.35		
İL Hakemi	92	1.66±0.46		
Herkes İçin Futbol	78	1.88±0.51		
Toplam	408	1.68±0.44		

**p<0.01

Ulusal hakemlerin iletişim becerisi ortalamasının Bölgesel Hakemler ve Herkes İçin Futbol hakemlerinden anlamlı derecede düşük olduğu belirlendi. Ulusal Yardımcı Hakemlerin iletişim becerisi ortalamasının Bölgesel Hakemler ve Herkes İçin Futbol hakemlerinden anlamlı derecede düşük olduğu tespit edildi. İl Hakemlerinin İletişim Beceri Düzeylerinin Herkes İçin Spor hakemlerinden anlamlı derecede düşük olduğu tespit edildi (Tablo 3)

Tablo 4. Araştırma grubunun İletişim beceri düzeylerinin yaş değişkeni açısından değerlendirilmesi

	N	X±SS	F	p
18-23 Yaş	93	1.59±0.32*		
24-29 Yaş	196	1.71±0.44		
30-35 Yaş	86	1.60±0.41	5.16	0.00**
36 yaş ve üzeri	33	1.90±0.65		
Toplam	408	1.67±0.44		

**p<0,01

Araştırma grubunun iletişim beceri düzeylerinin hakemlerin yaş durumuna göre bakıldığında 18-23 yaş arasındaki hakemlerin iletişim beceri düzeylerinin 24-29 yaş ve 36 yaş ve üzeri hakemlerin iletişim beceri düzeylerine göre düşük olduğu görüldü (Tablo 4).

Tablo 5. Araştırma grubunun iletişim becerisi düzeyleri ile duygusal zeka alt boyut düzeyleri arasındaki ilişki

	İletişim Becerisi Düzeyi (N=408)	
	r	p
İletişim Becerisi Düzeyi	1	-
Kişisel Farkındalık	0.02	0.65
Kişilerarası ilişkiler	-0.01	0.73
Çevreye Uyum	0.06	0.17
Stres Yönetimi	0.11*	0.01*
Genel Ruh hali	0.02	0.66

*p<0.05

Çalışmaya katılan hakemlerin iletişim becerisi düzeyleri ile duygusal alt boyutu stres yönetimi düzeyleri arasında% 11 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hakemlerin iletişim becerisi düzeyleri arttıkça stres yönetimi düzeyleri artmaktadır (Tablo 5).

TARTIŞMA

Araştırmamızda futbol oyununda önemli bir role sahip olan ve verdikleri kararlar ile futbolun tüm unsurlarını doğrudan etkileyebilen futbol hakemlerinin duygusal zekâ düzeyleri ile iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişki araştırıldı. Araştırma grubunun duygusal zekâ düzeylerinin alt boyutu stres yönetimi ve kişiler arası ilişkiler alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulundu (p<0.05). Klasman grupları arasındaki farkı incelendiğinde; stres yönetimi alt boyutunda bölgesel hakemlerin diğer hakem gruplarına göre stres yönetimi ortalamalarının anlamlı olarak düşük olduğu görüldü. Klasman grupları arasındaki farkı incelendiğinde ise; bölgesel hakemlerin ve bölgesel yan hakemlerin diğer hakem gruplarına göre kişilerarası ilişkiler alt boyutunda ortalamalarının anlamlı olarak düşük olduğu görüldü. Türkiye Futbol Federasyonu'nun 2010-2011 sezonunda Bölgesel Lig adıyla yeni bir lig oluşturulmuştur. Bu ligin müsabakalarını yönetecek bölgesel hakemlerin ve bölgesel yardımcı hakemlerin yeterince tecrübe edinmeden oluşan ligde görev yapmaları baskı ve stresi yönetmede bir takım sorunlar yaşaması şeklinde açıklanabilir (Tablo 1).

Kişisel farkındalık alt boyut düzeyi aylık kazanç değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdi. Aylık kazancı;1001-1500 TL aylık kazancı olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000 TL, 1501-2000 TL, 2001-2500 TL ve 2500 TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük çıktı. Kişilerarası ilişkiler alt boyut düzeyi aylık kazancı; 1001-1500 TL olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000 TL, 1501-2000 TL, 2001-2500 TL ve 2500 TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük çıktı. Şartlara ve çevreye uyum alt boyut düzeyi 1001-1500TL aylık kazancı olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000 TL, 1501-2000 TL, 2001-2500 TL ve 2500 TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük bulundu. Genel ruh hali alt boyut düzeyi 1001-1500TL aylık kazancı olanların kişisel farkındalık düzeyleri, 500-1000 TL, 1501-2000 TL, 2001-2500 TL ve 2500 TL ve üzeri kazananlara göre anlamlı derecede düşük çıktı (Tablo 2)

Serdengeçti'nin, yaptığı çalışmada futbolcuların gelir düzeyine göre duygusal zekâ puanlarının incelenmesinde 200–500 milyon = 200-500 TL kazanan sporcuların ortalaması 69.41, 500-1milyar = 500-1000 TL arası kazanan sporcuların ortalaması 76.96, 1–2 milyar = 1000 TL – 2000 TL arası kazanan sporcuların ortalaması ise 70.57 çıkmıştır. Ortalamalar arası bir fark olmasına rağmen gelir

düzeıyü özelliklerine göre duygusal zekâ yönünden anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir (Serdengeçti, 2003).

Taşkın (2008); Beden Eğitimi Öğrencilerinde Duygusal Zekâ Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi adlı çalışmasında, araştırmaya katılan deneklerin duygusal zekâlarına ilişkin kişiler arası beceriler ve genel ruh durumu için elde edilen puanlar, gelir seviyeleri bakımından incelendiğinde gelir seviyesi 500 TL ve altı, 500 TL–1000 TL, 1000 TL–1500 TL, 1500 TL–2000 TL ve 2000 TL üzeri olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırma grubunun iletişim beceri düzeylerinin hakemlerin buldukları klasman durumuna göre farklılık olduğu, Ulusal hakemlerin iletişim beceri ortalamasının Bölgesel Hakemler ve Herkes İçin Futbol hakemlerinden anlamlı derecede düşük bulundu. Bunun yanında Ulusal Yardımcı Hakemlerin iletişim beceri ortalamasının Bölgesel Hakemler ve Herkes İçin Futbol hakemlerinden anlamlı derecede düşük olduğu ve aynı zamanda İl Hakemlerinin İletişim Beceri Düzeylerinin Herkes İçin Spor hakemlerinden anlamlı derecede düşük bulundu (Tablo 3).

Korkut (1997)'un eğitim fakültesi bölümleri öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada da öğrencilerin iletişim becerisi algılarının yüksek olduğu kız öğrencilerin (4.03) ve erkek öğrencilerin (3.87) puan ortalamalarına bakılarak söylenebilmektedir. Pehlivan (2005)'ın sınıf öğretmeni adaylarına uyguladığı İBDÖ'nün bulgularına göre de adayların iletişim becerisi algılarının yüksek olduğu (3.94) görülmektedir. Fakat BESYO öğrencilerinin puan ortalamalarına bakıldığında Korkut ve Pehlivan'ın çalışmalarına katılan üniversite öğrencilerinin puanlarından daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum BESYO öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun elit düzeyde ya da düzenli spor yapıyor olmasına bağlanabilir. Herhangi bir spor branşıyla ilgileniyor musunuz? sorusuna “hayır” cevabı verenlerin çok az olduğu (% 11.1) ve bir çoğunun sakatlık nedeniyle bıraktığı ya da herhangi bir nedenden dolayı ara verdiği görülmüştür. Bu nedenle BESYO öğrencilerinin hemen hemen hepsinin spor geçmişi olduğu belirlenmiştir. Korkut (1997); konuyla ilgili kuramsal bilgiler ve yapılan araştırmalarda spor yapan bireylerin spor yapmayan bireylere oranla iletişim kurmaya daha eğilimli olduğunu sportif aktiviteler yoluyla kazanılan becerilerin sosyal hayata aktarılabildiğini söylemektedir.

Çalışmaya katılan hakemlerin iletişim beceri düzeyleri incelendiğinde; 18-23 yaş arasındaki hakemlerin iletişim beceri düzeylerinin 24-29 yaş ve 36 yaş ve üzeri hakemlerin iletişim beceri düzeylerine göre anlamlı olarak düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Ergenlerle yaptığı çalışmada ise iletişim becerisi algılarına ilişkin bulgular yaşları daha büyük olan ergenlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir (Görür, 2001). Bu durum şöyle açıklanabilir; Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramına göre ergenlik döneminde, bilişsel yapıdaki gelişme, zihinsel yetilerin olgunlaşması, dış dünyayı algılama ve kavramada değişikliklere yol açar. Diğer taraftan bireyin çevresindeki kişilerin bireyden beklentilerinde gözlenmeye başlayan değişiklikler, üstlenilen sosyal rollerde de değişikliklere neden olmaya başlar. Başka bir deyişle hem bireyin kendisini ve dünyayı algılayışı, hem de diğer insanların bireyi algılayışı eskisi gibi değildir. Bu dönem bireyin kimliğini kazandığı dönemdir ve 12-17 yaş aralığındadır (Erden ve Akman, 2002). Bu araştırmadaki 17-25 ve üstü yaş aralığı yetişkin grubuna girmekte ve ergenlik dönemindeki köklü değişiklikleri içermemektedir.

Hakemlerin iletişim becerisi düzeyleri ile duygusal alt boyutu stres yönetimi düzeyleri arasında% 11 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulundu. Yani hakemlerin iletişim becerisi düzeyleri arttıkça stres yönetimi düzeyleri arttığı görüldü.

İletişim becerileri öğrenilebilir ve pekiştirilmediğinde unutulabilir becerilerdir. Sportif aktivite ortamlarının bu becerileri öğrenmek, pekiştirmek ve kalıcı davranış değişikliği yapmak için uygun ortamlar olduğu düşünülmektedir. Çünkü spor, dans vb. etkinlikleri içeren vücut hareketleri yoluyla birey sadece teknik beceri kazanmaz, aynı zamanda başkalarının farklılıklarını tanıyıp saygı duymayı da öğrenir. Böylece kişisel farklılıklardan kaynaklanabilecek iletişim çatışmalarının azalabileceği söylenebilir. Bununla birlikte, olayların görülerek, duyularak ve kinestetik olarak algılanmasını sağladığı düşünülen sportif ortamların, bireylerin baskın algılama kanalına hitap edemeden kaynaklanan iletişim kopukluklarını da engelleyebileceği düşünülmektedir(Çamlıyer , 2001).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmamızın sonucunda futbol hakemlerinin klasman kategorilerine göre duygusal zeka ve iletişim becerileri düzeyleri arasında farklılıklar meydana geldiği görüldü. Bunun sebebi olarak her kategorideki hakemlere aynı düzeyde eğitimi verilmediği düşünülmektedir.

Çalışmamızdan elde edilen veriler ışığında hakemler için aşağıdaki öneriler sunulabilir;

- Hakemlerin spor psikologu ve/veya mentor ile çalışmaları,
- Hakemlerin duygusal zekâ yeteneklerini geliştirici çalışmalar yapılması,
- Türkiye Futbol Federasyonu yöneticilerinin, hakemlerin mesleğe bağlılıklarını arttırabilmeleri için görevlerinin ve sorumluluklarının bilincine varıp uygun çalışmalara zemin hazırlaması gerekir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2001). *Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Göreve Yönelik ve İnsana Yönelik Liderlik Davranışları İle İlişkisi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Adiloğulları, İ. (2011). *Profesyonel Futbolcularda Duygusal Zeka ile Örgütsel Bağlılık İlişkisi. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.*
- Akın, S. (2010). *Banka Çalışanlarının Duygusal Zekâlarının Örgütsel Bağlılıklarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Ayhan, R. (2004). *Duygusal Zekâ ve Liderlik*. www.kho.edu.tr, (Erişim Tarihi: 10.09.2009).
- Baltaş, Z., Baltaş, A. (1999). *Bedenin Dili*. Yirminci basım. Remzi kitapevi, İstanbul,s.56.
- Bar-On, R. (1997). *The Emotional intelligence inventory (EQ-I). Technical Manual*. Toronto, Canada: Multi Health Systems.
- Biçer, T. (1997). *Yaşamda ve Sporda Doruk Performans*. Sistem Yayıncılık., İstanbul, s.4,5,7.
- Coombes, S.A., Janelle, C.M., Duley, A.R. (2005). Emotion and motor control: movement attributes following affective picture processing. *Journal of Motor Behavior*, 37 (6), 425–436.
- Crombie, D., Lombard, C., Noakes, T. (2009). Emotional intelligence scores predict team sports performance in a national cricket competition. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4(2), 209-224.
- Çamlıyer, H., Çamlıyer, H. (2001) *Eğitim Bütünlüğü İçerisinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun*. Emek Matbaacılık, Manisa,s.46.
- Erden, M., Akman. Y. (2002). *Gelişim ve Öğrenme*. On birinci baskı. Arkadaş Yayınevi, Ankara,
- Erez, A., Isen, A.M. (2002). The influence of positive affect on the components of expectancy motivation. *Journal of Applied Psychology*, 89, 1055–1067.
- Eysenck, M.W., Derakshan, N., Santos, R., Calvo, M.G. (2007). Anxiety and cognitive performance: Attentional control theory. *Emotion*, 7, 336–353.
- Görür, D. (2001). *Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Izard, C.E. (1993). Four systems for emotion activation: Cognitive and non-cognitive processes. *Psychological Review*. 100.60–69.
- Korkut, F. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi*. IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Anadolu Üniversitesi, 208-218, Eskişehir.
- Lane, A.M., Meyer, B.B., Devonport, T.J., Kevin, A.D., Thelwell, R., Gill, G.S., Diehl, C.D.P., Wilson, M., Weston, N. (2009). Validation of the emotional intelligence scale for use in sport. *Journal of Sport Science and Medicine*, 8, 289-295.
- Meyer, B.B., Fletcher, T.B. (2007). Emotional Intelligence: A theoretical overview and implications for research and professional practice in sport psychology. *Journal of Applied Sport Psychology* 19, 1-15.

- Meyer, B.B., Zizzi, S. (2007) *Emotional intelligence in sport: conceptual, methodological, and applied issues*. In: *Mood and human performance: Conceptual, measurement, and applied issues*. Ed: Lane, A.M. Hauppauge, NY: Nova Science. 131-154.
- Mumcuoğlu, Ö. (2002). Bar-On Duygusal Zeka Testi (Bar-On Emotional Quotient Inventory- Bar-On EQ-i)'nin Türkçe Dilsel Eşdeğerlik, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pehlivan, B.K. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir çalışma. *İlköğretim-Online*, 4(2), 17-23.
- Perlini, A.H., Halverson, T.R. (2006). Emotional Intelligence in the National Hockey League. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 38, 109 - 119.
- Phelps, E., Ling, S., Carrasco, M. (2006). Emotion facilitates perception and potentiates the perceptual benefits of attention. *Psychological Science*, 17, 292-299.
- Saygıdeğer, A. (2004). Benlik Saygısı Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İletişim Becerilerine İlişkin Algılarının İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir.
- Serdengeçti, C. (2003). I. II. III. Ligdeki profesyonel futbolcuların duygusal zekâ düzeylerinin başarıya etkisi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Schwarz, N. (2000). Emotion, cognition, and decision making. *Cognition and Emotion*, 14, 433-440.
- Stefanucci, J.K, Proffitt, D.R., Clore, G.L, Parekh, N. (2008). Skating down a steeper slope: fear influences the perception of geographical slant. *Perception* 37, 321-323. doi: 10.1068 / p5796.
- Taşkın, A.K. (2008). Beden Eğitimi Öğrencilerinde Duygusal Zekâ Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Thelwell, R., Lane, A.M., Weston, N.J.V., Greenlees, I.A. (2008). Examining relationships between emotional intelligence and coaching efficacy. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 6, 224-235.
- Yaylacı, G.Ö. (2006). *Kariyer Yaşamında Duygusal Zekâ ve İletişim Yeteneği*. Hayat Yayınları., İstanbul 45, 46, 51, 53, 202.
- Zizzi, S.J., Deaner, H.R., & Hirschhorn, D.K. (2003). The relationship between emotional intelligence and performance among college baseball players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 262-269.